

Participatietraject *Graventoren & getijdenmolen*

Werksessie 1
8 maart 2023

Agenda

Presentatie Endeavour 20'

- **intro**
- **blik op het kennismakingsevent**
- **opzet werksessie**

Presentatie RE-ST 20'

- **tijdlijn**
- **inspiratie**

Pauze 15'

Werk sessie 1u 50

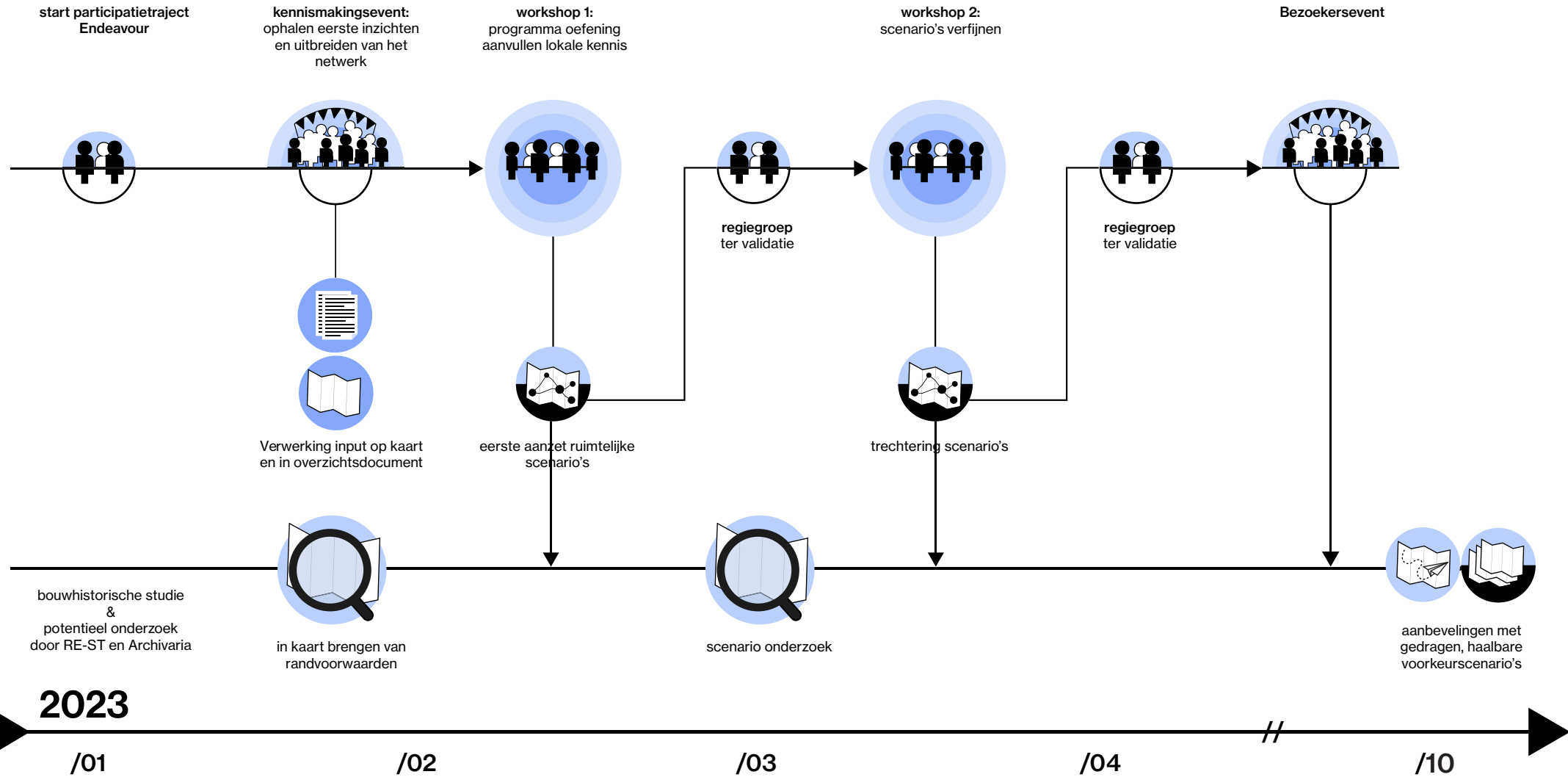
- **schatkaart 30'**
- **mix & match 1u 20**

Conclusies & vervolg 15'

Het project is succesvol als

- Er een gedragen scenario is voor de herbestemming van de Graventoren en Getijdenmolens met maatschappelijke meerwaarde en in lijn met de lokale draagkracht.
- Er zicht is op mogelijkheden voor tijdelijk gebruik.
- Er een community ontstaat van mensen mee actief willen bijdragen aan de herbestemming. Vb door beheer, door uitbating, door ...

Proces

Situering

Werk sessie 1
Rupelmonde
2023

Cultureel toeristische bestemming

met maatschappelijke meerwaarde

de waarden van Toerisme
Vlaanderen

Reizen naar Morgen / Mercator /
lokale draagkracht/ ...

de lokale waarden
gemoedelijk / dorps / ...

Haalbaarheid

financieel / ruimtelijk / juridisch

Cultureel toeristische bestemming

Wat voor programma?

Voor wie?

Hoe beheren ?

Hoe financieren?

Kennismakings *evenement*

Kennismakingsevent

Inspireer ons

Het Mercatoreiland met haar *Getijdenmolen & Graventoren* gaat een nieuwe toekomst tegemoet.

Om tot een herbestemming te komen die waardevol is voor de streek en voor jullie als bewoners hebben we hulp nodig. We horen graag wat voor jou deze site waardevol maakt en wat je belangrijk vindt voor haar toekomst. Vul de fiche in en kom met ons praten in de tent of laat je ingevulde fiche bij ons achter.

- 1 Wat maakt voor jou deze site waardevol? (gebruik, herinneringen, identiteit, ...)
.....
.....
- 2 Wat betekent/betekende deze site voor de streek?
.....
.....
- 3 Wat vind je belangrijk met oog op de toekomst? (Voor Rupelmonde, voor de Getijdenmolen, voor de Graventoren)
.....
.....
- 4 Dit geef ik nog graag mee (andere historische troeven in Rupelmonde, een anekdote, iets typisch van de streek, een belangrijk persoon, ...)
.....
.....

Wil je graag meer weten? Vandaag is niet de enige kans om met ons over de toekomst van het Mercatoreiland in gesprek te gaan. Er volgen nog 2 workshops op 8 maart en in april en een breder inspraak moment eind maart. Inschrijven voor de workshops is verplicht.

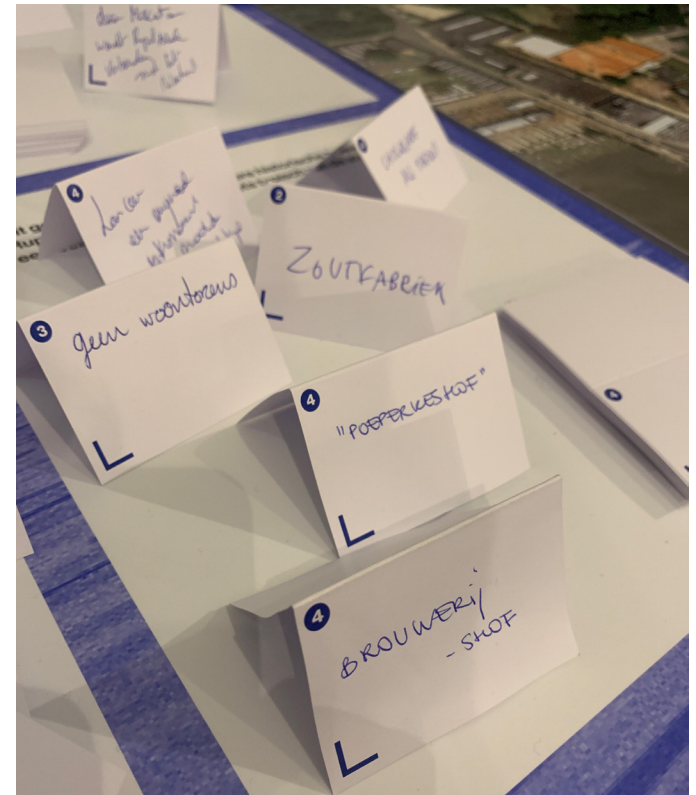
- 5 Over jou. We weten graag iets meer over jou, dit is niet verplicht en je gegevens worden niet met derden gedeeld. Schrap wat niet past en vul aan waar nodig.

Je e-mailadres zodat we je verder op de hoogte kunnen houden:

Ik ben een bewoner / bezoeker / ondernemer /
Ik ben 0 - 12 jaar / 12 - 18jaar / 18 - 30jaar / 30 - 60 jaar / 60 - 150 jaar

Heb je een vraag?
mercator@toerismevlaanderen.be

Wat maakt voor jou de site *waardevol*?

- Lokale trots
- Plaats voor ontmoeting en tot rust komen.
- Ruimte voor evenementen
- Het levend houden van tradities en ambachten
- Warme herinneringen uit de jeugd jaren
- Verbonden met de geschiedenis van het dorp

“Het mercatoreiland staat voor mij gelijk aan ontmoeting en tot rust komen.”

Wat maakt de site *waardevol voor de streek?*

- Het **fietstoerime** is een sterke connector tussen de site en andere sites langsheen de schelde
- De site draagt bij tot Rupelmonde als **scheldedorp** en haar dorps karakter
- Door de **historische waarde** kan het dorp gelinkt worden met oa het kasteel in bazel, omliggende forten.
- Ook **'de buren'** komen veel op de site

“Er is een sterke link met andere gemeentelijke dorpen, bijvoorbeeld met het kasteel in bazel.”

“In de zomer is de route Gent – Antwerpen erg populair en passeren er hier veel buitenlandse toeristen die met georganiseerde fietstours de schelde affietsen.

Wat vind jij belangrijk met oog op de toekomst? (regio)

- De site als **strategische schakel** uitbouwen op de as Bazel – Temse.
- De site verbinden met **andere bezienswaardigheden** d.m.v beweegvriendelijke, thematische **wandelroutes**.
- Mercatoreiland als **poort** tot het Poldergebied
- De overzet is belangrijk voor de connectie met andere scheldedorpen

“De site zou meer de link kunnen leggen met het poldergebied, als onthaalpunt. Niet enkel Bazel als startpunt. Met uitleg over de polder, niet alleen mercator ...”

Wat vind jij belangrijk met oog op de toekomst? (dorp)

- Dorpse **identiteit** behouden
- Kleinschaligheid bewaken
- Ruimte voor evenementen, voor een breed publiek toegankelijk.
- Inzetten op aantrekkelijke **publieke ruimte**
- Ook de potenties in **nabijgelegen wijken** benutten.
- Meer **lokale middenstand** in de kijker zetten
- Inzetten op toerisme met **overnachtingsmogelijkheden**.
- Ook de **lokale geschiedenis** door en voor de mensen een plaats geven.
- Samenwerken met **verenigingen** voor de programmatie
- Link versterken tussen het **Mercatoreiland en het kerkplein**.
- Kampplaats voor groepen, jeugdkampen

Wat vind jij belangrijk met oog op de toekomst? (molen)

“De molen moet draaien. Een molen die stilstaat komt in verval. Zoals een fiets die heel de winter stil staat. De molen is een vijfhonderdjaar oude fiets.

“Het graan kan tot meel worden gemalen. Dit meel kunnen we tijdens workshops - met kinderen, scholen, of volwassenen - bakken tot brood, speculaas. Radkamer is geschikt als atelier en hokje op brug kan omgebouwd worden tot bakkersoven.”

Wat vind jij belangrijk met oog op de toekomst? (molen)

Educatief

programma

- jongeren stimuleren om creatief en innovatief te leren denken in de lijn met waarden van Mercator
- Meer maalmomenten organiseren met meer zichtbaarheid

Cultureel

programma

- Een tentoonstellingsplek
- Autodidactisch tentoonstelling
- Plaats voor optredens
- Tentoonstellen reuzen
- Eventlocatie
- ...

Toeristisch

programma

- Een b&b
- Inzetten op originele gastronomische producten
- Pannekoekenhuis
- Toeristisch onthaal
- ...

Lokale

voorzieningen

- Warme bakker
- Ontmoetingsruimte voor het lokaal verenigingsleven
- Mini cinema
- Danszaal
- ...

Wat vind jij belangrijk met oog op de toekomst? (toren)

- Uitzichtoren
- Autodidactische tentoonstellingen mercator met maan, sterren ect

“Met de Getijdenwatermolen kan je zoveel kanten uit
maar met de Graventoren eigenlijk niet, hier kan je enkel
tentoonstellingen houden”

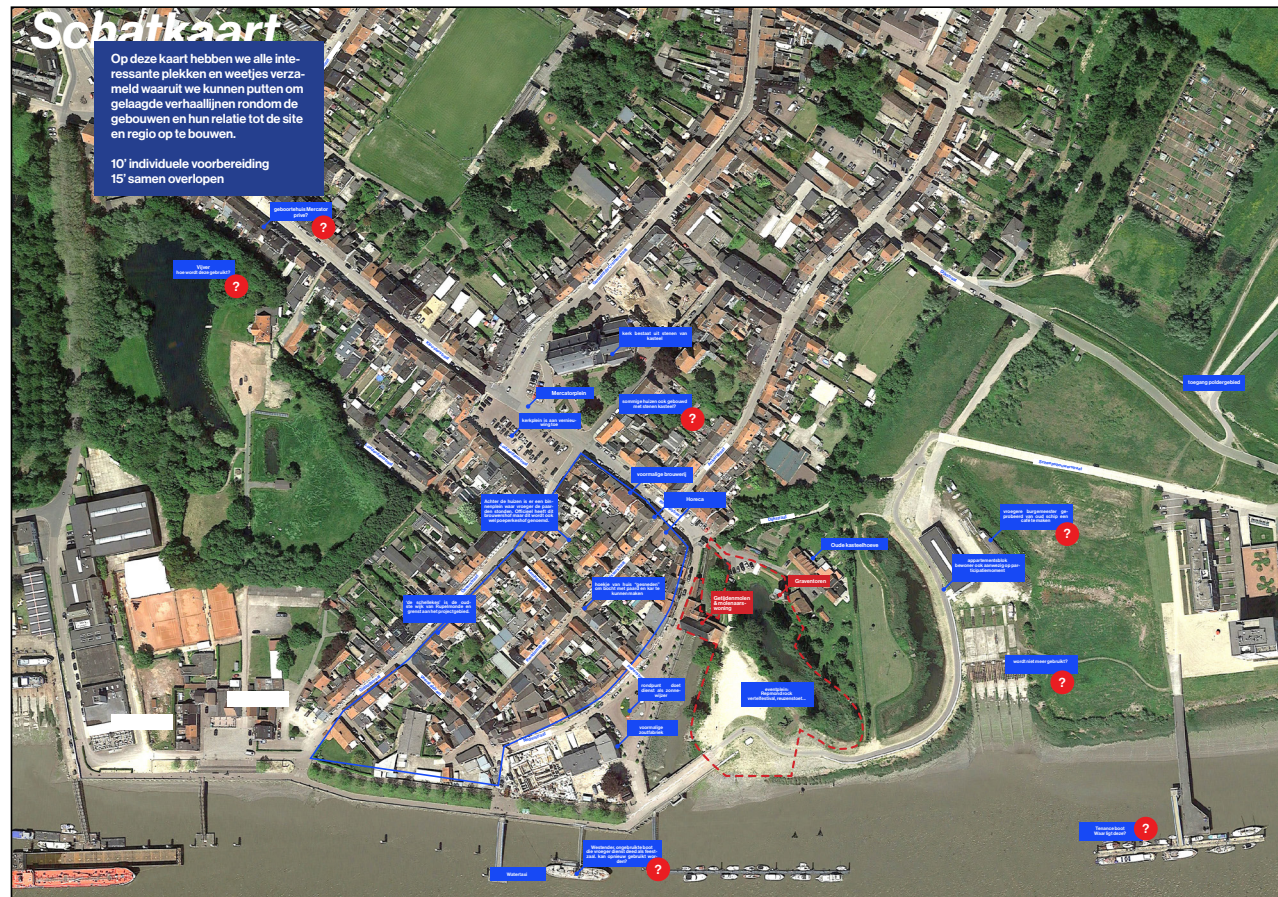
Werkseessie

intro

Schatkaart 25'

Op deze kaart hebben we alle interessante plekken en weetjes verzameld waaruit we kunnen putten om gelaagde verhaallijnen rondom de gebouwen en hun relatie tot de site en regio op te bouwen.

Vul aan vanuit je eigen kennis

Mix & match

We haalden al heel wat ideeën op tijdens het kennismakingsevent. Het is de bedoeling om in deze oefening samen te prioretiseren en inspirerende programma combinaties te vormen. Dit voor de toren, de molen en de publieke ruimte van de site.

Hieronder puzzelen we samen aan potentiële combinaties

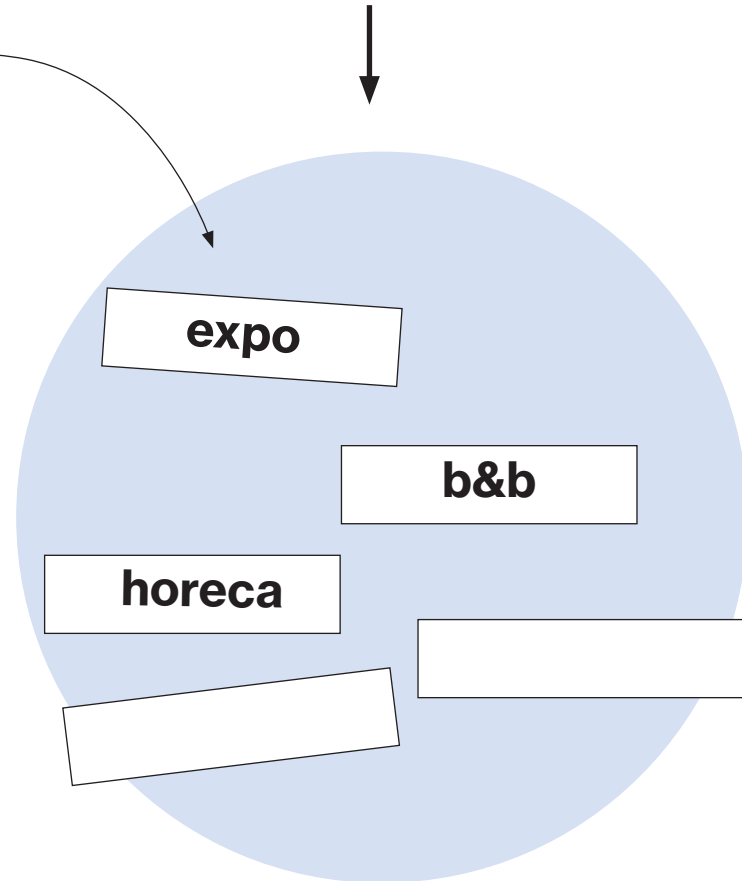
Getijdenmolen	Publieke ruimte	Graventoren	2 We toetsen de combinatie (s) af aan onderstaande vragen 30' samen te overlopen
			3 Overige opmerkingen / vragen Verder te onderzoeken ...

Gebruikers & netwerk Wie hebben we nodig (kwal, regionaal om tot realisatie te komen)? Welke mensen/organisaties zijn mogelijk geïnteresseerd?	Waarden & ambities Hoe draagt het bij aan sociale meerwaarde? Is het in lijn met de ambities van Toerisme Vlaanderen? Wat is de link met Mercator?
Haalbaarheid Waar moeten we mee rekening houden? Ruimtelijk - Financieel - Juridisch	Fases Wat kan er op korte termijn? Pop-up? Wat op lange termijn??

Mix & match

Input event + eigen ideeën

voorwaarden

Tijdlijn

RE-ST

Rupelmonde Zicht op het Oud-Rasteel
Vue sur le Belvédère

**VOORONDERZOEK
HERBESTEMMING GETIJDENMOLEN &
GRAVENTOREN RUPELMONDE**

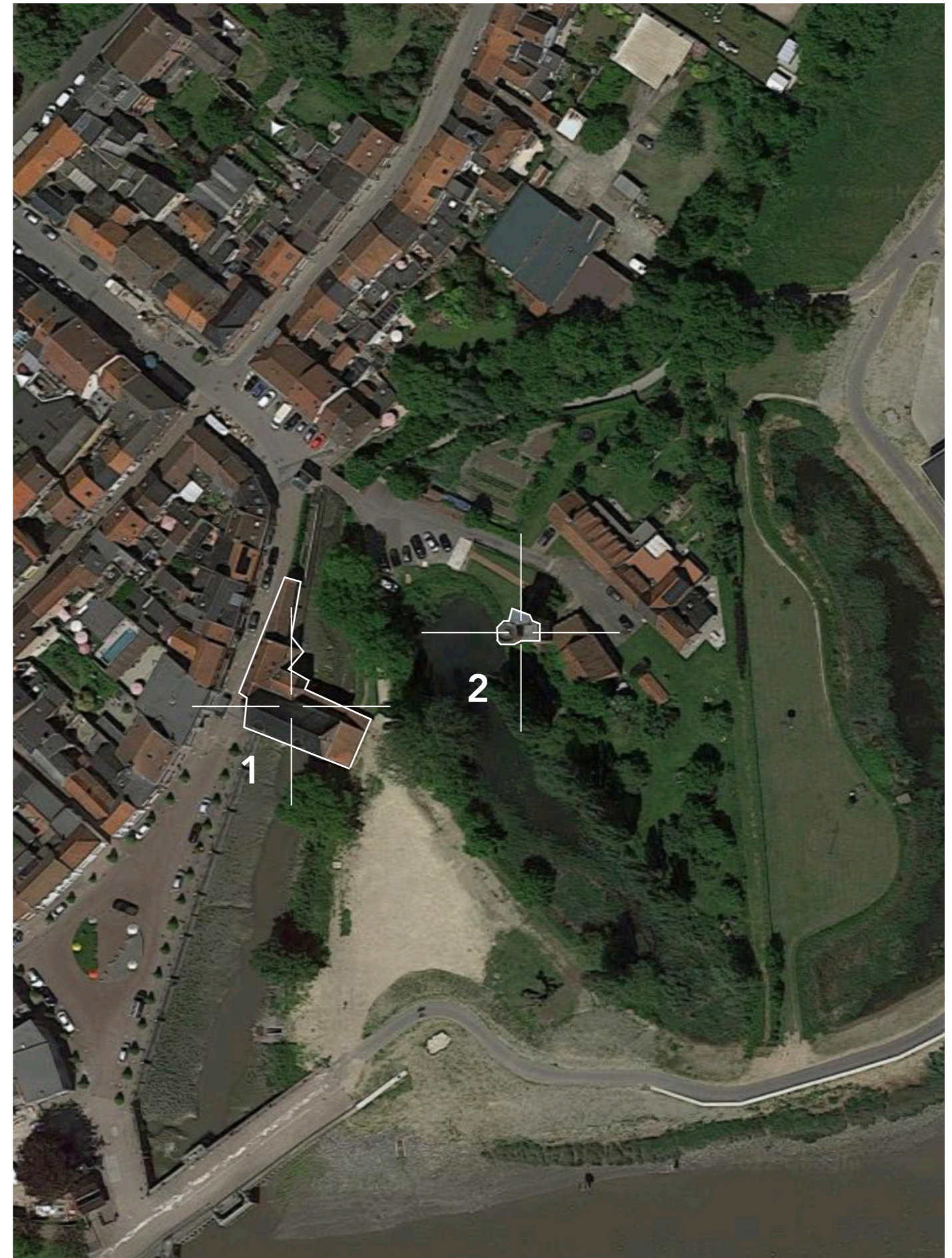
**VOORONDERZOEK
HERBESTEMMING GETIJDENMOLEN &
GRAVENTOREN RUPELMONDE**

A. SITUERING EN CONTEXT

01. Situering Graventoren & Getijdenmolen

De sites van de Getijdenmolen en Graventoren bevinden zich ten noorden van de Schelde en ten zuidwesten van het dorpscentrum van Rupelmonde, gekenmerkt door een dichte rijbebouwing langs rechte straten. De molen maakt een dwarse overbrugging over de Vliet naar de Schelde, deze kleine waterloop vormt de scheiding tussen de bebouwde dorpskom aan de ene zijde en het groene 'Mercatoreiland' met Graventoren en enkele neerhofgebouwen aan de andere zijde. De verbinding tussen de Vliet en Schelde wordt afgesloten door een recente sluis, opgebouwd in kader van het Sigmaplan, waarover een drukgebruikt fietspad is aangelegd met panoramische zichten over de rivier. Ten noorden van de molen kan de Vliet overgestoken worden via een smal brugje, geflankeerd door een historisch kapelletje. Ten oosten van het Mercatoreiland wordt het landschap nog verder opengetrokken, hier werd een groot stuk grond omgevormd tot scheepswerf.

1. Getijdenwatermolen met molenaarswoning en brandweearsenaal
2. Graventoren

Locatie van de Graventoren en Getijdenmolen. bron: Geopunt Vlaanderen

Locatie van de Gravetoren en Getijdenmolen en omgeving
bron: Cartesius,

Mercatorplein

O.L.V.-kerk

Getijdenmolen en molenaarswoning

kapel ter ere van Jezus

Gravetoren oude kasteelhoeve

Reinaertmuur

VTB-uilenspiegelstandbeeld

mercatorreiland

vzw Tolerant

B. HISTORISCHE TIJDSLIJN

SCHELDEDORP

VERDEDIGINGSDORP

SCHIPPERSDORP

12e eeuw

14e - 16e eeuw

RUPELMONDE

Rupelmonde kende een strategische ligging langs de Schelde tussen het Graafschap Vlaanderen en Hertogdom Brabant. De Schelde en de Rupel vormden namelijk de grens tussen beide Graafschappen. Rupelmonde was toen een van de verste uithoeken van Vlaanderen en voor de graven van Vlaanderen was het dus een ideale locatie als ultiem verdedigingspunt tegen Brabant aan de overkant van de Schelde. Interessant hierbij is wel dat er vermoedelijk al een woonkern bestond in Rupelmonde voordat de versterking er kwam.

BOUW EERSTE BURCHT

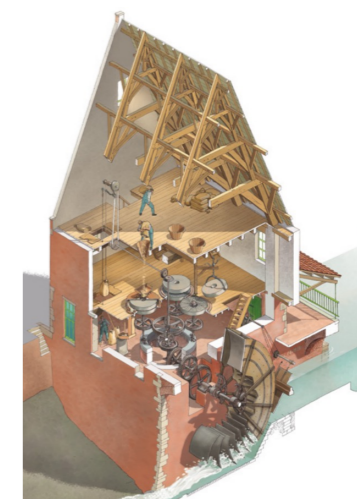
De eerste vermeldingen in de archiefbronnen van een mogelijke versterking in Rupelmonde dateren uit de 12de eeuw. De topografische gegevens lijken deze ontstaanshypothese als **motteburcht** in elk geval te ondersteunen. Vooral vanuit de lucht is zichtbaar hoe de huidige Graventoren zich op de rand bevindt van wat ooit een groot, achtvormig eiland moet zijn geweest, waarvan enkel aan de westzijde de oorspronkelijk gracht nog aanwezig is. De achtvorm is ook nog goed zichtbaar op 19de-eeuwse kaarten (zie vorig hoofdstuk) en kan verwijzen naar het ruime neerhof en het kleinere opperhof die beide omwijd waren. Op het neerhof werden behalve graanschuren, een paardenstal, nijverheidsateliers, ... vaak ook een comfortabele hoofdresidentie opgetrokken. Het meest **opvallende gebouw was echter de toren** op de aarden heuvel of motte van het opperhof. Hier konden de bewoners zich in tijden van nood verschanseren, maar het had ook een belangrijke symbolische functie als **uiterlijk vertoon van prestige**.

BURCHT ALS MULTIFUNCTIONELE VERSTERKING

De burcht had echter niet enkel een militaire functie, het was een zeer polyvalent gebouw dat door zijn afmetingen en unieke versterkte opbouw nog verschillende bijkomende functies vervulde: **residentiële** vertrekken, economische schakel door het innen van **tol** met positieve impact op de welvaart van Rupelmonde. De burcht stond ook bekend als zeer beruchte **gevangenis**, voor het opsluiten van hoogstaande gevangenen waaronder **Mercator**. Tegelijk was de burcht bewaarplaats voor het Vlaams archief, wat opnieuw een niet te onderschatten belang was, het archief was namelijk het **geheugen van het Graafschap Vlaanderen**, wat opnieuw benadrukt hoeveel waarde men aan de burcht van Rupelmonde hechtte en hoeveel vertrouwen men had in de oninneembaarheid ervan.

BOUW GETIJDENWATERMOLEN

Niet veel later werd er ook gestart met de bouw van de Getijdenmolen in Rupelmonde. De **schepenen van Rupelmonde** vroegen eind 1516 of begin 1517 aan Keizer Karel of ze een watermolen mochten oprichten in de stad. De Rupelmondse schepenen hadden **twee argumenten** voor de bouw van de nieuwe molen. In de eerste plaats was er het **economische argument**, aangezien de bouw van een nieuwe molen voor **extra inkomsten** zou zorgen. Het tweede argument was van **defensieve aard**. De bouw van een bijhorend sluizencomplex bij de molen zou voor een betere **controle van het waterpeil** in de grachten rondom het kasteel van Rupelmonde zorgen. De ontvanger-generaal en experten uit Gent kozen uiteindelijk **de Vliet als bouwlocatie**, een afwateringsstroom voor de polders van Bazel en Rupelmonde, die onderhevig was aan de getijdenwerking op de Schelde. De bouw van de molen zelf ging eind **mei 1517** van start.

16e - 17e eeuw

19e eeuw

WEDEROPBOUW MOLEN & BOUW MOLENAARSWONING

In april 1567 brandde de molen grotendeels af ten gevolge van een brand die was uitgebroken in één van de brouwerijen in de stad. Bij de wederopbouw zou vermoedelijk twee derde tot driekwart van het metselwerk van 1517 behouden gebleven zijn. Niet enkel de overkapping, maar ook alle dwars- en steunbalken, zolderingen, maal- en ander houtwerk waren reddeloos verloren door de brand. De **monumentale overkapping** werd nagenoeg identiek aan die van 1517 heropgericht. Het **draaiende werk** van 1517 was volledig verwoest en moest in 1567 ook vervangen worden.

Langs de noordzijde van de molen trok timmerman Josse van Conincsdonc een nieuwe brug op en naast de molen, aan de Nederstraat, bouwde hij een **nieuwe molenaarswoning**. Die was ongeveer vijf meter breed en acht meter lang en was dus kleiner dan het huidige (tien bij vijfenhalf meter).

VERMINDERD BELANG BURCHT

Niet veel later, vanaf de loop van de 16de eeuw begon de burcht echter stilaan in belang af te nemen. De **militaire functie verdween** namelijk steeds meer op de achtergrond omdat het gebouw bij gebrek aan moderniseringswerken niet meer bestand was tegen de steeds sterker wordende artillerie, als residentie was de donkere burcht ook niet meer aantrekkelijk voor de gezagvoerders die comfort en luxe misten in de hopeloos verouderde middeleeuwse binnenruimtes, de gevangenisfunctie werd naar Sint-Niklaas overgeheveld en ook het archief werd uiteindelijk in Rijsel ondergebracht.

Omstreeks 1658 kwam de burcht in privébezit kwam van de baron van Wissekerke. De eens zo prestigieuze site werd vervolgens tot **steenmijn** gedegradeerd, zo werd een groot deel van de bouwstenen bijvoorbeeld in Dendermonde gebruikt om de stadswallen ter verstevigen, en lokaal werden **bouwmateriaal hergebruikt in de woningen van Rupelmonde**. De huidige bebouwing van Rupelmonde heeft daarom dus een sterke link met de burcht, want zelfs al zijn de meeste gebouwen vrij recent, in vele gevallen is bij afbraak en heropbouw de gemene

TOREN ALS BAKSTENEN BELVEDERE

In **1817** werd op de middeleeuwse restanten een bakstenen toren opgetrokken, vermoedelijk door architect Verly aangezien deze in dezelfde periode ook het kasteel van Wissekerke in een gelijkaardige Romantische stijl onder handen nam. Hij doopte het bouwwerk het Willemskasteel, een verwijzing naar koning Willem I van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Het kasteel werd in de volksmond **belvédère** genoemd, daar men op de toren een uitgestrekt uitzicht had op de Schelde en omgeving.

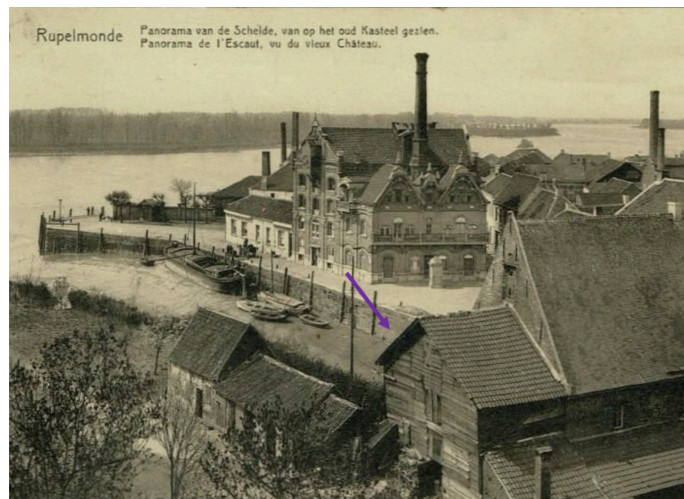
De eerste foto's van de Graventoren dateren uit de late 19de-begin 20ste eeuw (1890- 1905). De bakstenen bovenbouw is voorzien van een **witte kalei of bepleistering**, die bovenaan de toren sterk verweerd is. De toren is voorzien van spitsboogvormige vensteropeningen, waarvan het grootste deel voorzien is van een arduinen vensterdorpel en houten buitenluiken met spitsboogvormige bovenzijde. Guillaume de Feltz liet de overwelling van de kelderverdieping tot meer dan drie meter ophoven met burchtpuin waardoor de huidige indeling niet langer overeenkomt met de middeleeuwse niveaus.

PONCELETRAD & BOUW BRANDWEERARSENAAL

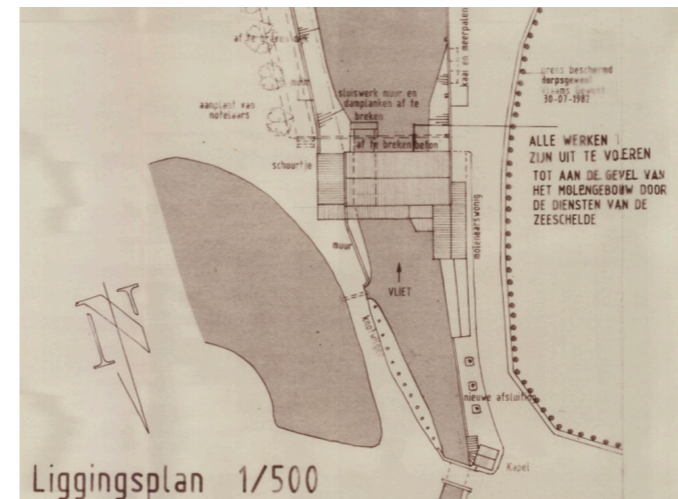
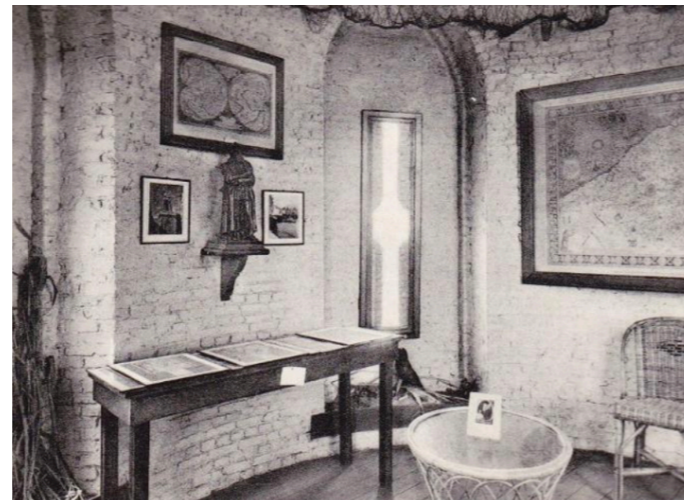
Na de Eerste Wereldoorlog kende de Getijdenmolen een tweede leven met het vervangen van de **dubbele waterraderen door een enkel rad van het Poncelettype** en het houten raderwerk door gietijzeren exemplaren. Met de plaatsing van het Ponceletrad verdween bij de Getijdenmolen van Rupelmonde het meeste eikenhouten maalwerk, werd een **nieuwe bakstenen vloer** gelegd op de maalvloer en een ronde, bakstenen muur van ongeveer één meter hoog gemetst rond de conische overbrenging van de water- op de maalas (asput). Het rad kon daardoor **voortaan vier steenkoppels aandrijven** in plaats van twee. In die opstelling bleef de getijdenmolen **werkzaam tot 1956**.

In de topgevel langs de noordzijde van het gebouw dat tegen de molenaarswoning gebouwd staat, staat het jaartal 1894. Het ging hier om een **brandweearseenaal en gemeentelijk magazijn**. Het nieuwe brandweearseenaal werd hier opgetrokken nadat het "brandspuithuisken" en de bergplaats van de gemeente, die vlakbij en op gronden van de kerk opgericht waren, onbruikbaar waren geworden.

HANDELSDORP

MERCATORDORP

tot 20e eeuw

20e eeuw

HANDEL EN NIJVERHEID

Tot midden 20ste eeuw kende Rupelmonde een zeer **gevarieerde handel en nijverheid**, die bijna volledig georiënteerd was op de Schelde. De meeste van deze activiteiten speelden zich af aan het **haventje voor de getijdenmolen**, waar boten kwamen aan meren om te laden en te lossen. Deze bedrijvigheid vond dag en nacht plaats, aangezien zij afhankelijk was van eb en vloed. Naast **steenbakkerijen** en twee **brouwerijen** waren er in Rupelmonde niet minder dan drie **zoutziederijen**, die tot ver in de omgeving bekendheid genoten. Ook waren er een groot aantal blokmakerijen, mandenmakerijen en touwslagerijen. Op het havenplein was er ook een **vismijn**.

INRICHTING SCHELDÉMUSEUM

In **1950** werd de Graventoren, de hoeve en omliggende tuin en boomgaard verkocht aan Michel Oste, landbouwer uit Rupelmonde en zijn vrouw. Bij de verkoop in 1950 bevond de toren zich in slechte staat door de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog en was er een contractuele verplichting om de toren te herstellen en **open te stellen voor het publiek**. In de periode 1950-1955 liet Michel Oste op zijn kosten diverse herstellingswerken uitvoeren aan de toren. Het gebouw was tot dan toe immers in gebruik geweest als kippenhok en opslagplaats voor hooi en bevond zich in slechte staat.

De werken werden uitgevoerd met het oog op de inrichting van een **Mercator- en Scheldemuseum** in de toren. In de lente van 1955 werd het museum ingehuldigd. Het museum omvatte vier museumafdelingen over de verschillende verdiepingen. Fauna en Flora, Schelde in de kunst, Folklore en scheepsbouw en de **Mercatorzaal**. In de onderaardse gang werd een romantisch beeld geschetst van de vergane Scheldemacht uit de voorbije eeuwen. Het museum moest ook een studie- en documentatiecentrum omvatten en vormde helemaal boven een uitkijkpost over de omgeving van Rupelmonde.

RESTAURATIECAMPAGNE MOLEN

Uit 1985 bestaat zowel een plan, als een bestek voor **dringende herstellingen** aan de Getijdenmolen, die werden opgemaakt door architecten Erik Verschraegen en Hugo Lejon. Zij zouden ook instaan voor het toezicht over de werken. De aanbesteding stond gepland op 30 oktober 1985. In het bestek stonden herstellingswerken aan zowel delen in natuursteen als in metselwerk en herstellingswerken van de zakgoot tussen het hoofdgebouw (watermolen) en de molenaarswoning opgesomd.

In 1986-1987 werd opnieuw actie ondernomen om de Getijdenmolen en molenaarswoning te herstellen. Deze restauratie had tot doel om het geheel weer maalvaardig te maken. De aanbouw aan de molen en het molenhuis, namelijk de portiek langs de kant van de Nederstraat uit 1778-1833, werd wel afgebroken. Bij het herstellen van de molenaarswoning, werd de woning ineens gerenoveerd in functie van het comfortabel wonen met onder andere eigen sanitair. Voor de molen zelf was vooral de stabiliteit van het gebouw en het herstel van de oorspronkelijke circulatie en de logische samenhang van het gebouw essentieel.

SIGMAPLAN EN SLUITING BINNENHAVEN

In 1977, naar aanleiding van grote overstromingen het jaar voordien, lanceerde de Vlaamse overheid het **Sigmaplan** om zich voor te bereiden op het **toenemende peil van het Scheldewater**. Daarmee zou het Scheldebekken de klimaatverandering moeten kunnen weerstaan tot het jaar 2100. Rupelmonde, met haar haven als inham op de Schelde had regelmatig te kampen met wateroverlast en overstromingen van de lager gelegen straten. Uiteindelijk bleek een ophoging van de dijk, het slopen van de oude kaaimuren van het haventje aan de watermolen en de installatie van een waterkering met **sluis** de meest haalbare optie.

Daardoor **verdween het binnenhaventje definitief**.

RECREATIEDORP

20e eeuw - heden

TOEKOMST

OPEN VOOR PUBLIEK

In 1998 opende de getijdenmolen van Rupelmonde zijn deuren voor het publiek. Hij werd toen als een uniek exemplaar in Europa voorgesteld, en was in zijn genre inderdaad de enige **werkzame molen**. Het is wel de enige nog werkende getijdenmolen in Vlaanderen en is uitgerust met het grootste binnenwaternrad van België.

Na de dood van de laatste bewoner van het molenhuis zocht de gemeente Kruibeke in 2005 een aannemer voor de verbouwing tot hotel met **bed-and-breakfast**-mogelijkheid. Sinds de zomer van 2012 was de getijdenmolen niet meer operationeel. In 2020-2021 werd de dijk die Rupelmonde tegen overstromingen van de Schelde moet beschermen met succes verhoogd. Met de bouw van een nieuwe inwateringsconstructie kon het Scheldewater bij hoogtij weer in de Vliet stromen, waardoor de getijdenmolen weer op het ritme van het getij kon malen.

?

De Graventoren bleef tot voor kort open voor het publiek, als belangrijke trekpleister door het **panoramisch uitzicht** op het bezoekersplatform. Ook in 2021 werd gestart met het herinrichten van het Mercatoreiland.

C. ZIEL VAN DE PLEK

administratief voerde Rupelmonde eveneens de **boventoon** gezien het Vlaams Archief in de Burcht was ondergebracht

"Geheugen Graafschap Vlaanderen"

VERDEDIGINGSDORP

residentiële vertrekken, economische schakel door het innen van **tol** met positieve impact op de welvaart van Rupelmonde. De burcht stond ook bekend als zeer beruchte **gevangenis**, voor het opsluiten van hoogstaande gevangenen waaronder **Mercator**. Tegelijk was de burcht bewaarplaats voor het Vlaams archief, wat opnieuw een niet te onderschatten belang was, het archief was namelijk het geheugen van het Graafschap Vlaanderen

SCHIPPERSDORP

verstedelijking van Rupelmonde te danken aan aanwezigheid van grafelijke burcht wat samenging met een aantal **stedelijke privileges**:

- weekmarkt;
- tolvrijstelling Rupelmondse schippers;
- monopolie op bierbrouwen;
- vismijn,
- ...

RECREATIEDORP

1950 ontluikend schelde toerisme (Reinaert De Vos museum)

1955 inrichting Scheldemuseum, rond 4 thema's:

- fauna/flora
- de Schelde in kunst
- folklore/scheepsbouw;
- mercatorzaal

MERCATORSDORP

Rupelmonde als geboorteplek van Mercator, alsook plek waar hij omwille van zijn ideeën werd vastgehouden in de toren - historisch werd de stad ook Mercatorstede genoemd, aanwezigheid van Zonnewijzers, de nulmeridiaan,...

SCHELDEDORP

Belangrijke ligging op het snijpunt tussen Schelde en monding van de Rupel. Strategische locatie van de molen ter hoogte van **de Vliet** voor optimale **connectie met de Schelde** ifv handel en bedrijvigheid

POLDERDORP

landschappelijk - schooien en krekken - de Rupelmandse Kreek, de aanwezige zomerdijken van 1299,...

HANDELSDORP

gevarieerde **handel en nijverheid** georiënteerd op de Schelde. het **haventje** in Rupelmonde speelde daarbij een vooraanstaande rol. Veel **ambachten** vestigden zich in de buurt van dit strategische centrum:

- steenbakkerijen;
- bierbrouwerijen;
- zoutziederijen,
- vismijn, ...

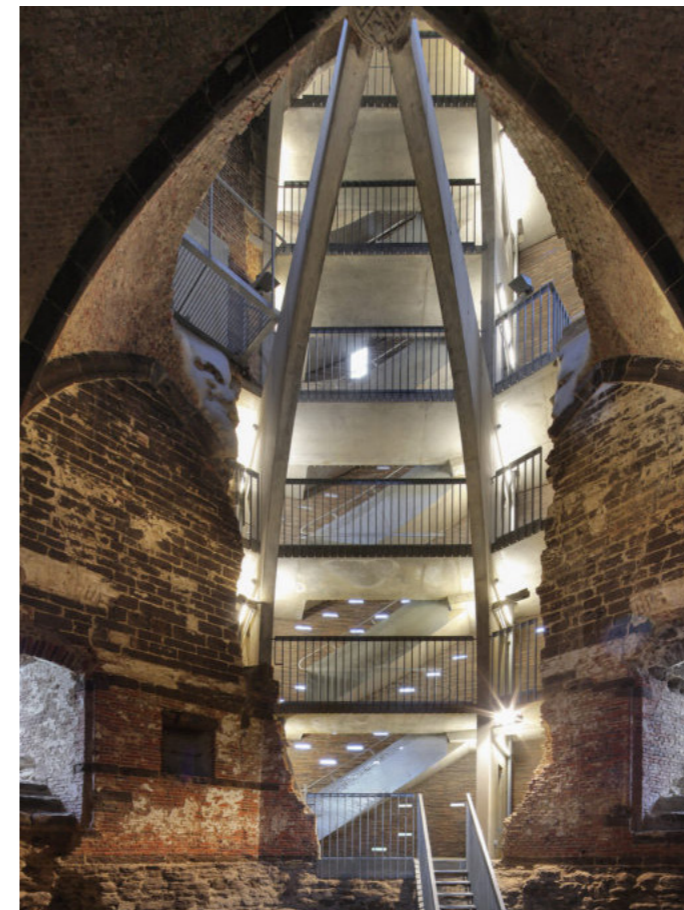
D. INSPIRERENDE VOORBEELDEN

GRAVENTOREN

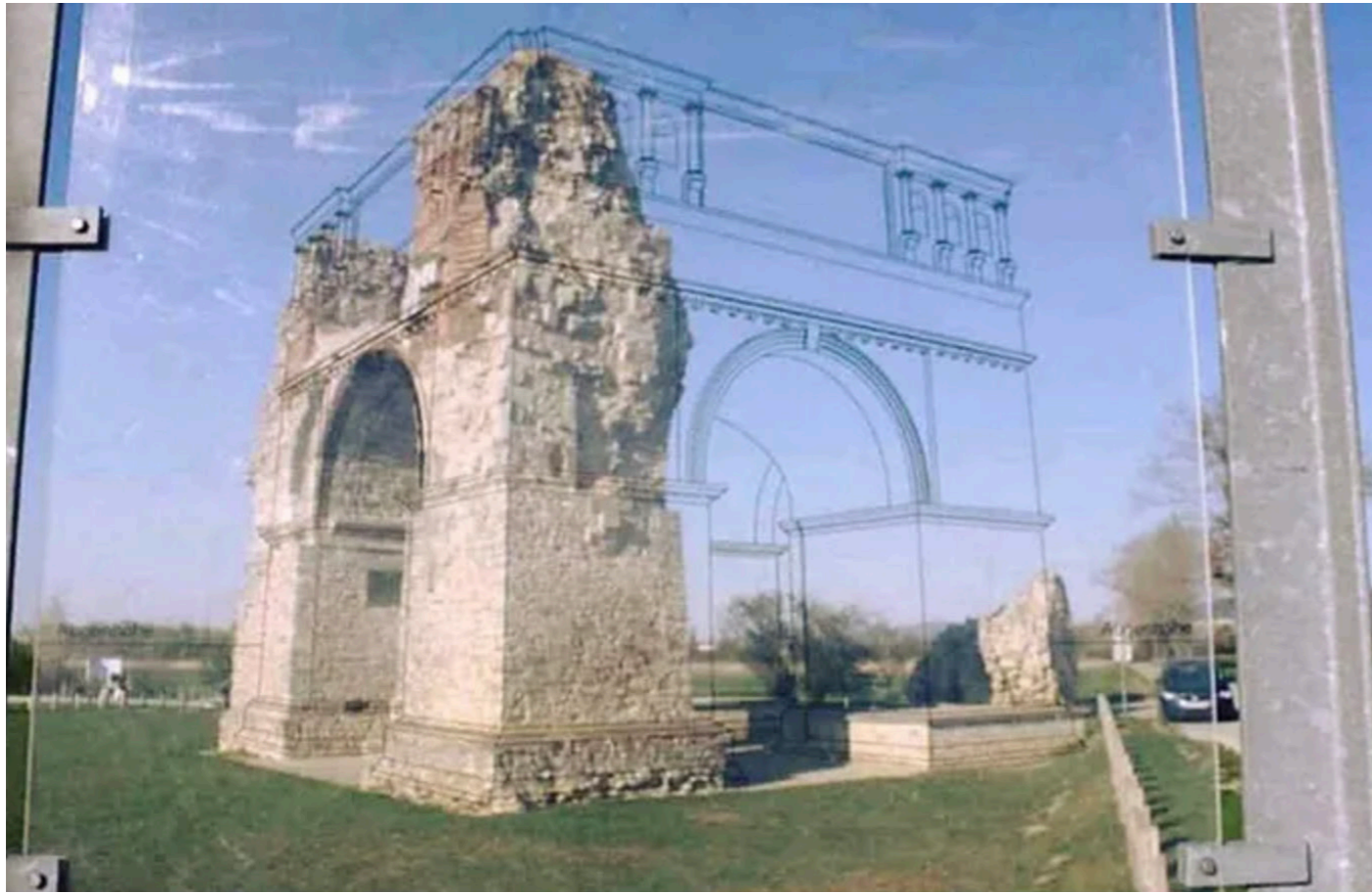
<
 De **abdijsite van Sint-Truiden** onderging de laatste jaren een grondige renovatie. Hoogtepunt van de abdijsite is de sobere abdijtoren, hét historische baken van de stad. De duizend jaar oude torenruïne van de voormalige benedictijnenabdij werd na een zware brand opnieuw volledig opgeknapt. 196 trappen en vijf rust- en ervaringsplatforms leiden je naar een adembenemend panorama over de stad en de streek. Onderweg wordt er door middel van informatieborden toelichting gegeven over historische aspecten van de site en omgeving.

bron: <https://www.visitlimburg.be/nl/wat-te-doen/abdijtoren>

<
 De **Maagdentoren** is een uit het eind van de 14de eeuw daterende ruïne te midden van het nauwelijks geschonden Demerlandschap van **Zichem**. In 2006 stortte de ruïne gedeeltelijk in, waarna de Vlaamse overheid besliste het monument te restaureren en open te stellen voor publiek. De multidisciplinaire aanpak leidde tot een combinatie van een autonome betonstructuur met trap die uitgeeft op een stalen uitkijkplatform, en de authentieke structuur in ijzerzandsteen aangevuld met baksteen.

bron: <https://www.studioroma.be/projecten/maagdentoren-te-zichem/>

<
Virtual reality als een medium om geschiedkundige of contextuele kennis te ontsluiten voor een breder publiek.

GETIJDENMOLEN

<
 De **watermolen van Bokrijk** maakt integraal onderdeel uit van openluchtmuseum Bokrijk. De **lokale gemeenschap** van Bokrijk is betrokken bij de werking van het museum via de volkstuintjes en het demonstreren van de oorspronkelijke ambachten. Maar ook landelijk is er communitywerking. "Bij de opstart van een restauratie wordt er steevast een samenwerking opgezet met het lokale gemeentebestuur", legt Bea uit. De inwoners van die gemeente krijgen een postkaartje in de bus om 'hun gebouw' in het openluchtmuseum te (her)ontdekken. Zo koestert Bea mooie herinneringen aan de Olieslagmolen van Ellikom. "We werkten toen vooral samen met **jongeren uit de gemeente**", zegt Bea. De jongeren waren de motor van het project en staken zelf de handen uit de mouwen. Het was een restauratie met leem en vitswerk, een techniek met als basis een geraamte van twijgen en takken. Bea glimlacht. "Het was zo mooi om het enthousiasme van de jongeren te zien." **Als molendeskundigen in spe zullen zij zelf de bezoekers rondgidsen** op de Open Monumentendag van 8 september 2019

bron: <https://www.reizennaarmorgen.be/inspiratie/bea-vaes-openluchtmuseum-bokrijk/>

<
Sinds het najaar van 2019 kan de **abdijmolen van Herkenrode** weer malen. Dat werd gerealiseerd dankzij de inzet van de **vrijwillige krachten** van Molenzorg Zuid-Limburg.

De vrijwillige molenaars kregen de **opdracht om het binnenwerk** van de molen **op te knappen**, met financiële steun en onder begeleiding van erfgoedorganisatie Herita. De vrijwillige molenaars van Molenzorg Zuid-Limburg namen het bewegend werk van de watermolen onder handen. Zo maakten ze de molen opnieuw maalvaardig. Er kwam een volledig nieuw rad in staal en nieuwe houten sluisdeuren.

Elke **derde zondag van de maand** zijn één of meerdere molenaars in de molen aanwezig om het **maalproces te tonen aan bezoekers** en een woordje uitleg te geven aan geïnteresseerden.

bron: <https://www.abdijsiteherkenrode.be/agenda/openstelling-abdijmolen>

<
Een molen bezoeken is een belevenis! En helemaal bij De Rat, te IJlst want daar wordt dagelijks **gezaagd met behulp van de wind**.

Via een smalle doorgang onder de molen, waar het hout ligt te drogen, heb je toegang tot de entree. De geur van gezaagd hout en het geluid van de zagen nemen je mee terug in de tijd. Net als in het jaar 1711 toen de molen werd gebouwd, drijven de wieken de zagen aan om productie te draaien. Dagelijkse kost voor de molenaars en vrijwilligers, zij vertellen je graag over De Rat en hun passie voor hout, het zaagwerk en de molentechniek.

bron: <https://houtzaagmolenderat.nl/bezoek-de-molen/>

< De gerestaureerde **oyenbrugmolen** wordt vandaag uitgebaat als B&B. In een prachtig historisch kader worden diverse activiteiten aangeboden waaronder 't Ovenbuur, de oude bakoven in het bakhuis die met de hulp van, de provincie Vlaams-Brabant en het Regionale Landschap de Brabantse Kouters, helemaal heropgebouwd

bron: www.oyenbrugmolen.be

<
 De 's Hertogenmolens in Aarschot zijn een van de meest indrukwekkende watermolens van de streek. Rond 1510 werden de molens opgericht door hertog Willem de Croy. De belangrijkste bronnen van inkomsten waren het malen van graan en het heffen van tol. Vandaag huisvesten de Hertogenmolens naast een **authentiek hotel** ook een **hedendaagse brasserie met feest- en vergaderzalen** uitgbaat door The Lodge-group

bron: <https://www.toerismevlaamsbrabant.be/producten/bezoeken/bezienswaardigheden/s-hertogenmolens/>

BRANDWEERARSENAAAL

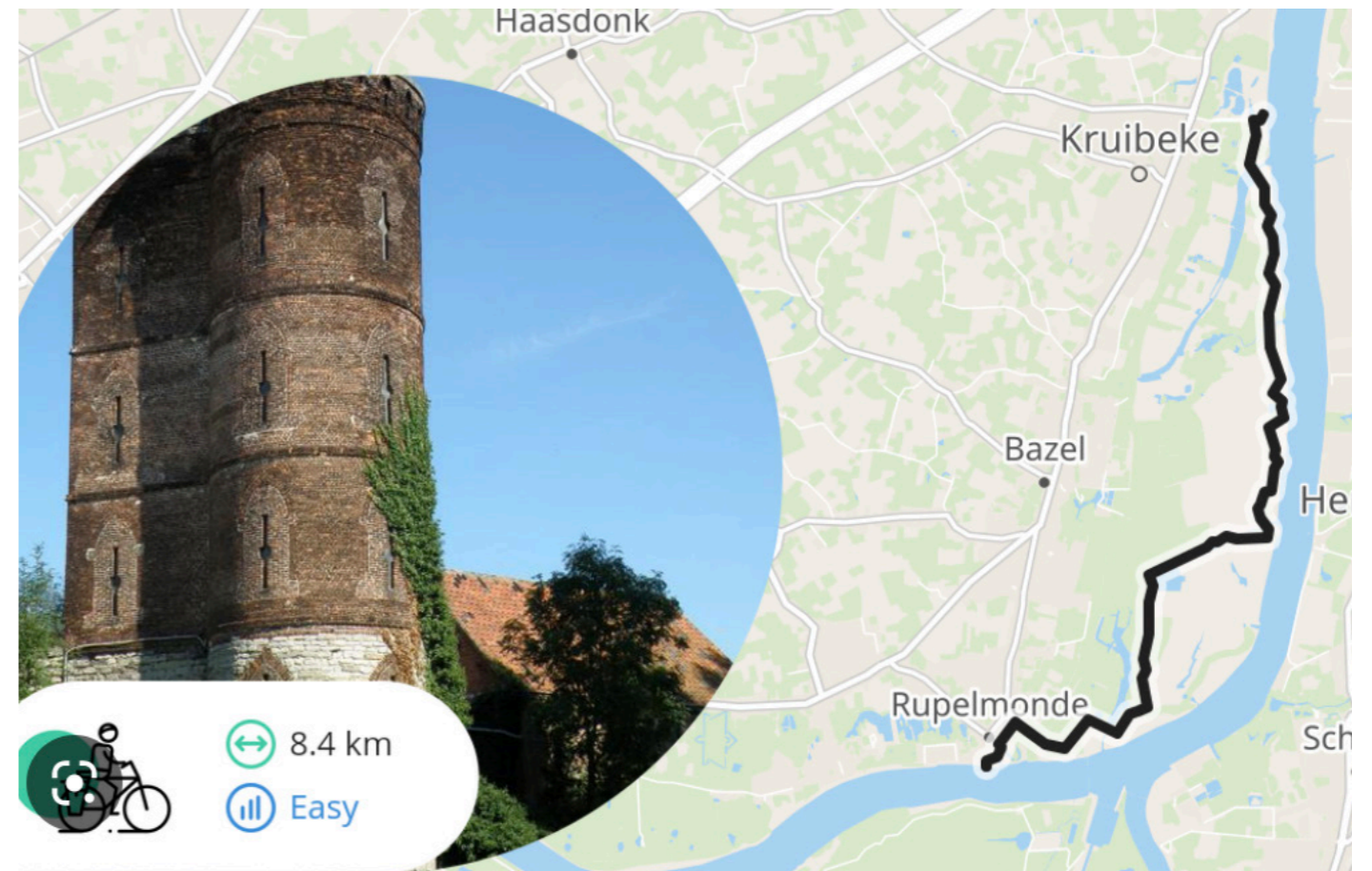

<
 In het bezoekersonthaal van de **Stroopfabriek te Borgloon** kan je een toeristische introfilm bekijken en vind je eveneens alles over de toeristische troeven van Borgloon en de fruitstreek.

Via de trap of de lift kom je op een zwevend pad en passeer je vlakbij de oude persen. Zo kan je deze bewaarde industriële installaties van dichtbij bekijken. Na deze passage kom je in de 'Stroopkamer' terecht. Hier maak je aan de hand van verschillende tentoonstellingsmodules kennis met het proces van het stroopstoken. In het hoofdgebouw passeer je eerst enkele oude industriële installaties. Je vindt hier de kookketels, centrifuges en de Kestner-installatie. Allemaal authentieke installaties die elk een belangrijke rol speelden in het stookproces. Hun functie wordt aan de hand van oude foto's uitgelegd. Je kunt tevens een kijkje nemen in de ruimte waar we op ambachtelijke wijze stroop stoken. Hier kan je het productieproces van de stroop aanschouwen, o.a. het indikken van de stroop en het afvullen in de stroopotjes.

Na de passage aan de oude installaties en de productiegallery, kom je als bezoeker in een grote tentoonstellingsruimte terecht. In deze ruimte ontdek je de volgende clusters: Bodem & Klimaat – Fruitbomen – Onderhoud – Boomgaard – Ritme van de natuur – Wetenschap & Onderwijs – Veiling. Aan de hand van heel wat leuke en leerrijke belevingsmodules volg je op eigen tempo de weg die een lekker stuk Loons fruit aflegt: van ontluikend vruchtje, tot de verwerking ervan in heerlijke streekproducten zoals onze Loonse stroop. Alles in het belevingscentrum is erop gericht om de beleving voor de bezoekers, jong en oud, zo groot mogelijk te maken.

bron: <https://www.stroopfabriek.be/>

<
 Rupelmonde leent zich er perfect toe als uitvalsbasis om het **fietsen door het Waasland** te ondersteunen. Een veelheid aan wandel- en fietsroutes in de nabije omgeving maakt van het dorp te perfecte locatie om een fiets- en/of informatiepunt in te richten. Daarnaast zou het aanbieden van 'alternatieve' vervoersmiddelen zoals steps, ligfietsen etc. een interessante aanvullende piste kunnen vormen.

bron: <https://www.bnbbaz.be/nl/blog/vrije-tijd/huur-fiets-en-kies-leukste-fietsroute>

KUNSTINTEGRATIE

<
PIT, kunst in de open ruimte, is uniek in Vlaanderen en omstreken. Het speelt zich af op het snijvlak tussen kunst, architectuur en landschap. De kunstwerken laten de voorbijgangers en bezoekers anders naar de omgeving kijken.

Kunst kan de vele, vaak moeilijk zichtbare, verhalen in het landschap zichtbaar maken en becommentariëren. Kunst in de open ruimte rekt het begrip sculptuur daarbij open en gaat voorbij aan de klassieke vormen van kunst in de open ruimte.

Eén van de blikvangers van PIT is de doorkijkkerk van het Belgische architectenduo **Gijs Van Vaerenbergh** (Pieterjan Gijs en Arnout Van Vaerenbergh). *Reading between the Lines* is 10 meter hoog en bestaat uit 100 op elkaar gestapelde lagen staalplaat in de vorm van een Loons kerkje. De constructie weegt maar liefst 30 ton. De speciale constructiewijze zorgt ervoor dat het landschap altijd zichtbaar blijft doorheen de kerk, zowel van op afstand als van dichtbij. De kerk is hierdoor wel aanwezig, maar ook afwezig in het landschap.

bron: <https://www.visitlimburg.be/nl/wat-te-doen/pit-kunst-de-open-ruimte-van-borgloon>

De **arcade** rechts bovenaan (eveneens naar ontwerp van **Gijs Van Vaerenbergh**), bevindt zich iets verder in de Kruibeekse polders. Er zou kunnen gedacht worden aan een paviljoennetwerk waarbij er voor Rupelmonde een wordt ontworpen binnen de filosofie 'ziel van de plek'. Zo kan eventueel de link gemaakt worden met Mercator?

<
Organisatie van een **POP-UP** kunstenfestival op de site cfr. **Horst arts and music**.

bron: <https://www.horstartsandmusic.com/festival>

AMBACHTEN

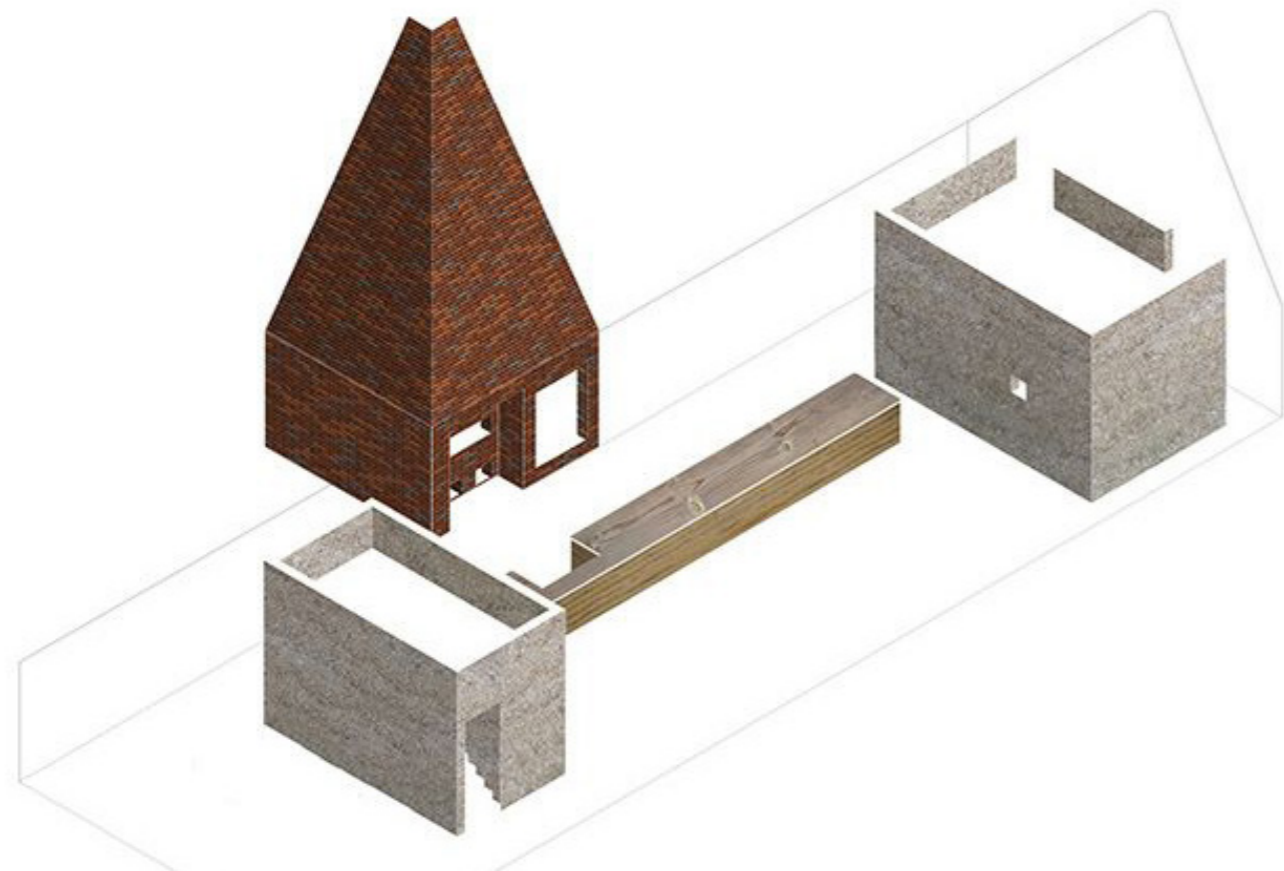

<
Organisatie van een **cultuur- en ambachtenfestival**
bron: <https://ambachtinbeeldfestival.nl/>

Streekbakker Jorrit van Engen staat het liefst dagelijks in zijn **pop-up baktheater**, om in zijn houtoven verse pizza's of appelkaneelbroodjes te bakken.

bron: <https://www.bakkerswereld.nl/42062/met-deze-oven-creeer-ik-mijn-eigen-podium>

Chefkok Kobe Desramaults en zijn bakker Sarah Lemke openen in juni jongstleden een traditionele **bakkerij 'De Superette'**. Deze werd door BC architects & studios ingericht in de gerestaureerde schuur van de hoeve Meeuwen in het **Openluchtmuseum Bokrijk**. In het woonhuis en het bakhuis is er een museale presentatie rond brood uitgewerkt

bron: www.architectura.be/nl/nieuws/de-superette-in-bokrijk-bc-

Conclusies & *Vervolg*

Proces

